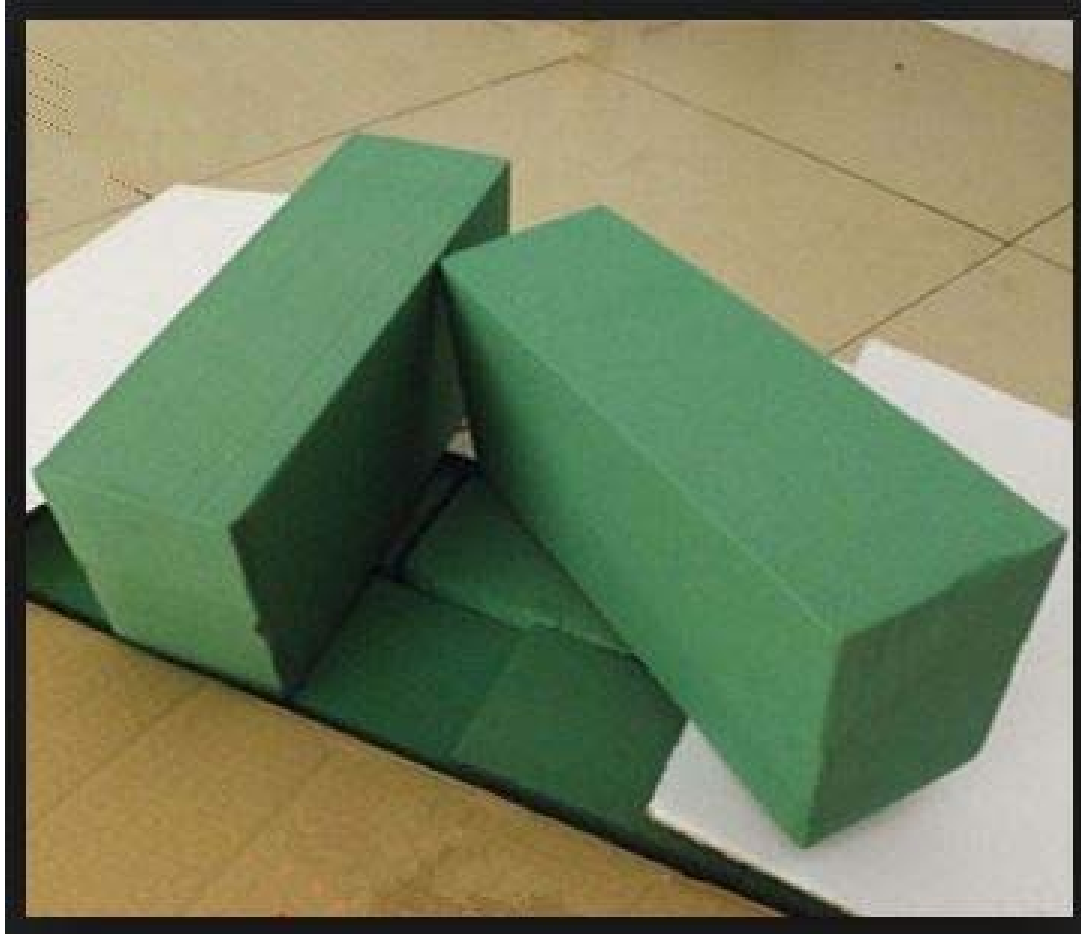

Uitleg

Jac Rinkes

ACIS 6 april 2018

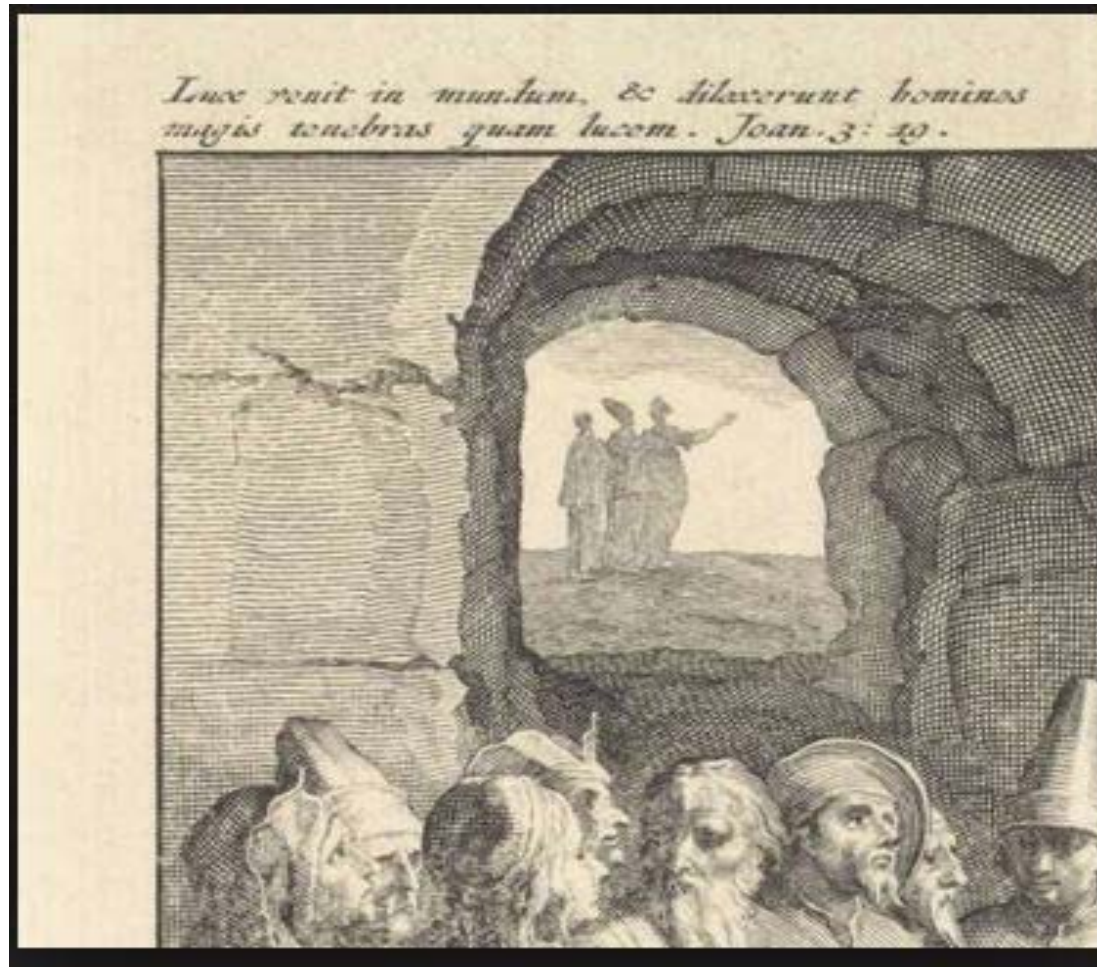
- *“Die innige Einheit von Verstehen und Auslegen bewährt sich also gerade darin, daß die Auslegung, die die Sinnimplikationen eines Textes entfaltet und in sprachlicher Weise ausdrücklich macht, gegenüber dem gegebenen Text eine neue Schöpfung scheint, aber gleichwohl neben dem Verstehen kein eigenes Dasein behauptet.”*
- *‘So gibt es gewiß kein Verstehen, das von allen Vorurteilen frei wäre..’*
- H-G Gadamer, Hermeneutik I Wahrheit und Methode, Tübingen 1986 p. 477-494.

NJ 1981/635 Haviltex

- De vraag hoe in een schriftelijk contract de verhouding van pp. is geregeld en of dit contract een leemte laat die moet worden aangevuld, kan niet worden beantwoord op grond van alleen maar een zuiver taalkundige uitleg van de bepalingen van dat contract. Voor de beantwoording van die vraag komt het immers aan op de zin die pp. in de gegeven omstandigheden over en weer redelijkerwijs aan deze bepalingen mochten toekennen en op hetgeen zij te dien aanzien redelijkerwijs van elkaar mochten verwachten. Daarbij kan mede van belang zijn tot welke maatschappelijke kringen pp. behoren en welke rechtskennis van zodanige pp. kan worden verwacht.

wilsvertrouwensleer

DSM 2004:AO1427

- In zijn arrest van 13 maart 1981, nr. 11647, NJ 1981, 635 (Haviltex) heeft de Hoge Raad - daarmee voortbouwend op oudere rechtspraak over de uitleg van overeenkomsten - overwogen dat de vraag hoe in een schriftelijk contract de verhouding tussen partijen is geregeld, niet kan worden beantwoord op grond van alleen maar een zuiver taalkundige uitleg van de bepalingen van het contract. Voor de beantwoording van die vraag komt het immers aan op de zin die partijen in de gegeven omstandigheden over en weer redelijkerwijs aan deze bepalingen mochten toekennen en op hetgeen zij te dien aanzien redelijkerwijs van elkaar mochten verwachten (hierna ook: de Haviltexnorm). Bij deze uitleg dient de rechter rekening te houden met alle bijzondere omstandigheden van het gegeven geval; het Haviltexarrest bevat tevens een reeks bij die uitleg in aanmerking te nemen gezichtspunten, welke reeks in latere arresten verder is uitgewerkt.

- In zijn arresten van 17 september 1993, nr. 15064, NJ 1994, 173 en 24 september 1993, nr. 15078, NJ 1994, 174, heeft de Hoge Raad echter ten aanzien van de uitleg van de bepalingen van een CAO een anders geformuleerde norm aanvaard: voor die uitleg zijn de bewoordingen van de desbetreffende bepaling, gelezen in het licht van de gehele tekst van die overeenkomst, in beginsel van doorslaggevende betekenis (hierna ook: de CAO-norm).
- Tussen de Haviltexnorm en de CAO-norm bestaat geen tegenstelling, maar een vloeiende overgang.
- Enerzijds heeft ook bij toepassing van de Haviltexnorm te gelden dat, indien de inhoud van een overeenkomst in een geschrift is vastgelegd - nog afgezien van het bepaalde in art. 3:36 BW in de verhouding tot derden - de argumenten voor een uitleg van dat geschrift naar objectieve maatstaven aan gewicht winnen in de mate waarin de daarin belichaamde overeenkomst naar haar aard meer is bestemd de rechtspositie te beïnvloeden van derden die de bedoeling van de contracterende partijen uit dat geschrift en een eventueel daarbij behorende toelichting niet kunnen kennen en het voor de opstellers voorzienbare aantal van die derden groter is, terwijl het geschrift ertoe strekt hun rechtspositie op uniforme wijze te regelen.

- De [...] weergegeven rechtspraak heeft als gemeenschappelijke grondslag dat bij de uitleg van een schriftelijk contract telkens van beslissende betekenis zijn alle omstandigheden van het concrete geval, gewaardeerd naar hetgeen de maatstaven van redelijkheid en billijkheid meebrengen. Ten behoeve van de werkbaarheid voor de praktijk en van de toetsbaarheid van het rechterlijk oordeel in cassatie, heeft de Hoge Raad een uitwerking van die vage norm gegeven voor de boven aangegeven, in het maatschappelijk verkeer vaak voorkomende, typen van gevallen. In deze typologie heeft de CAO-norm betrekking op geschriften en verhoudingen waarvan de aard meebrengt dat bij die uitleg in beginsel objectieve maatstaven centraal dienen te staan.
- Opmerking verdient ten slotte dat zowel aan de CAO-norm als aan de Haviltexnorm de gedachte ten grondslag ligt dat de uitleg van een schriftelijk contract niet dient plaats te vinden op grond van alleen maar de taalkundige betekenis van de bewoordingen waarin het is gesteld. In praktisch opzicht is de taalkundige betekenis die deze bewoordingen, gelezen in de context van dat geschrift als geheel, in (de desbetreffende kring van) het maatschappelijk verkeer normaal gesproken hebben, bij de uitleg van dat geschrift vaak wel van groot belang.

VDE 2011:BQ3876

- In het bijzonder heeft het hof [...] verschillende verklaringen en gedragingen van partijen in aanmerking genomen en is het nagegaan wat partijen over en weer uit deze verklaringen en gedragingen hebben afgeleid en redelijkerwijze mochten afleiden, zonder daarbij een of meer specifieke momenten aan te wijzen waarop enige betrokkene zich welbewust als vennoot jegens enige andere betrokkene heeft opgesteld. Gelet op deze beoordeling, ligt in het oordeel dat de tussen partijen op 1 januari 2000 bestaande situatie getypeerd dient te worden als een maatschap [...], besloten het oordeel dat partijen zich jegens elkaar (stilzwijgend) hadden verbonden als vennoten in maatschapsverband samen te werken. Dit oordeel, dat met toepassing van de juiste maatstaf tot stand is gekomen, wordt verder niet (toereikend) op begrijpelijkheid bestreden.

FNV/Condor 2016:2678

- Volgens vaste rechtspraak geldt voor de uitleg van een bepaling van een cao de zogeheten CAO-norm. Deze houdt in dat aan een bepaling van een cao een uitleg naar objectieve maatstaven moet worden gegeven, waarbij in beginsel de bewoordingen van die bepaling, gelezen in het licht van de gehele tekst van de cao, van doorslaggevende betekenis zijn, zodat het niet aankomt op de bedoelingen van de partijen die de cao tot stand hebben gebracht, voor zover deze niet uit de daarin opgenomen bepalingen kenbaar zijn, maar op de betekenis die naar objectieve maatstaven volgt uit de bewoordingen waarin de cao is gesteld. Bij deze uitleg kan onder meer acht worden geslagen op de elders in de cao gebruikte formuleringen en op de aannemelijkheid van de rechtsgevolgen waartoe de onderscheiden, op zichzelf mogelijke tekstinterpretaties zouden leiden.

R&B dus

- dat de rechtspraak over uitleg als gemeenschappelijke grondslag heeft dat bij de uitleg van een schriftelijk contract telkens van beslissende betekenis zijn alle omstandigheden van het concrete geval, gewaardeerd naar hetgeen de maatstaven van redelijkheid en billijkheid meebrengen.

uitlegvarianties

- Letterlijk
- Normatief en/of R&B
- Wilsvertrouwensleer
- Spanning tussen toepassingsgebieden:
rechtspraak, doctrine

Literatuur

- J.M. van Dunné, 'Normatieve uitleg' algemeen aanvaard, maar ook in ruime zin, inclusief derogerende werking en aanvulling van leemte? (I en II) WPNR 7184&7185
- F.W. Grosheide in Contracteren, Aflevering 4, 2011
- H.N. Schelhaas en W.L. Valk, Uitleg van rechtshandelingen, Zutphen: Uitgeverij Paris 2016
- J.B. Spath, Bespreking en Verslag van preadviezen en vergadering, NTBR 2017/16.

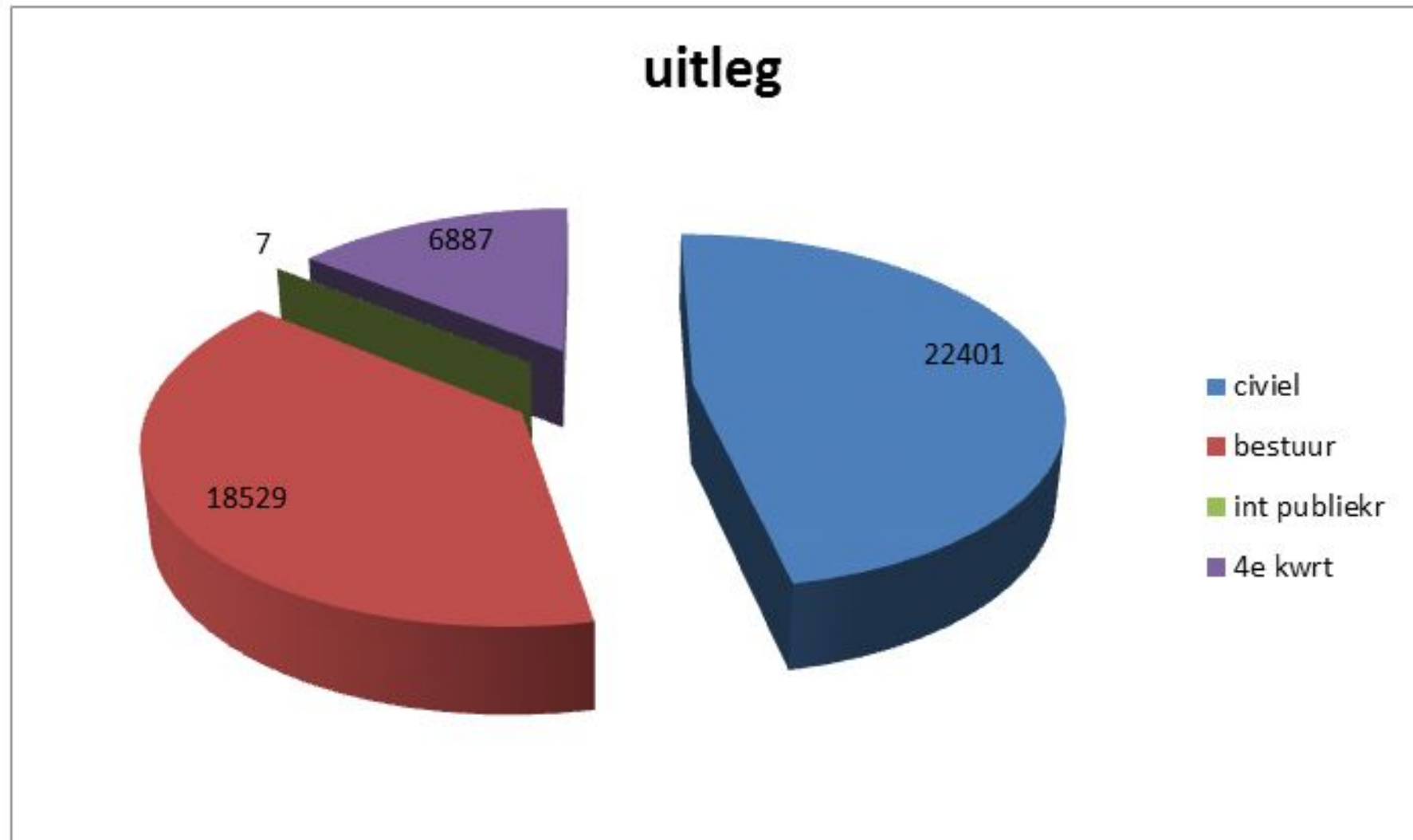
Praktijk?

- Een korte empirische excursie o.b.v. gegevens rechtspraak.nl (gepubliceerde rechtspraak dus)

Term Uitleg genoemd

totaal	47523
civiel	22401
Bestuur	18529
Int publiekr	7
straf	6887

Term uitleg genoemd [rechtspraak.nl]

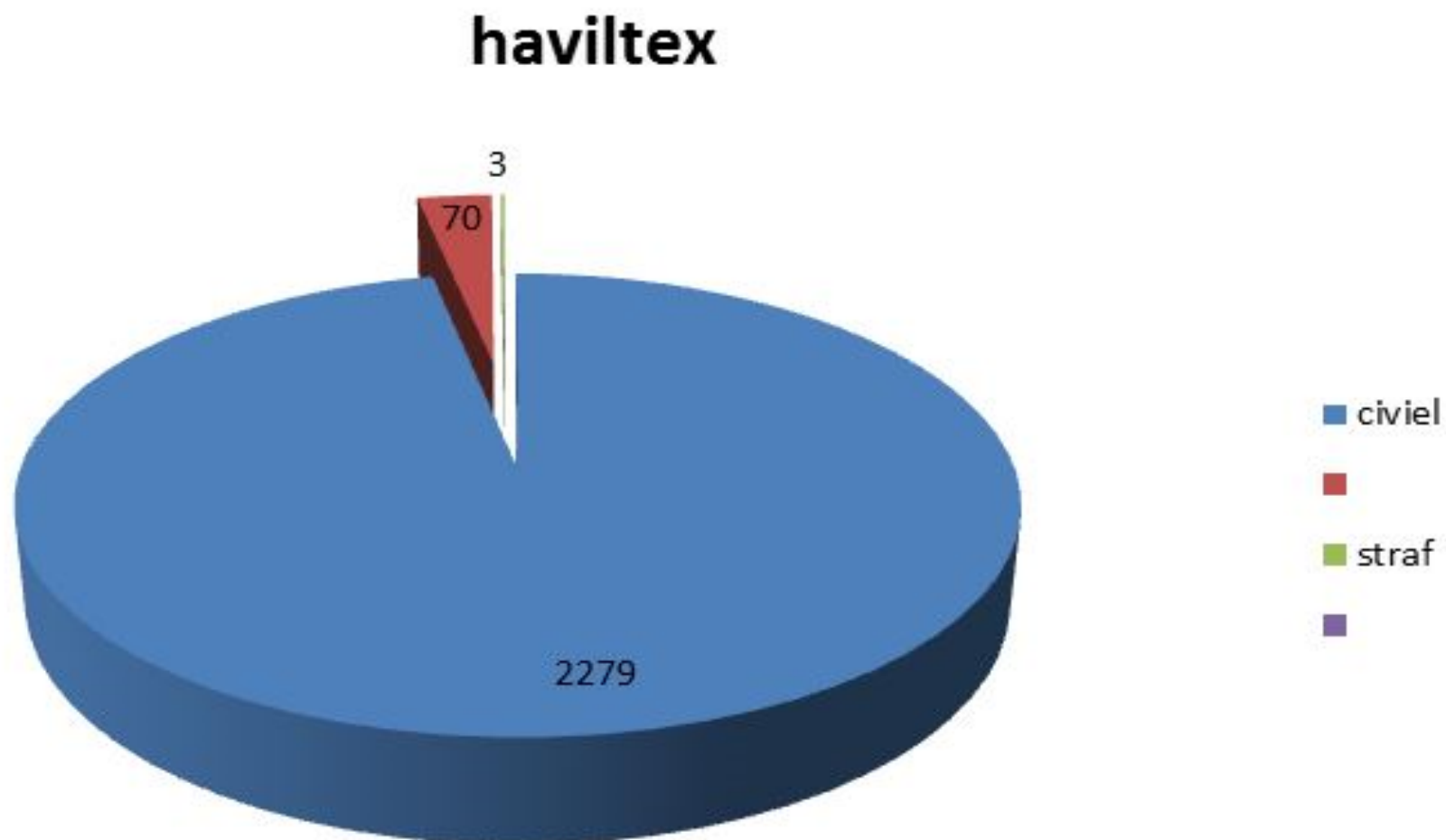
Haviltex genoemd

totaal	2348
civiel	2279
bestuur	70
straf	3

Haviltex genoemd

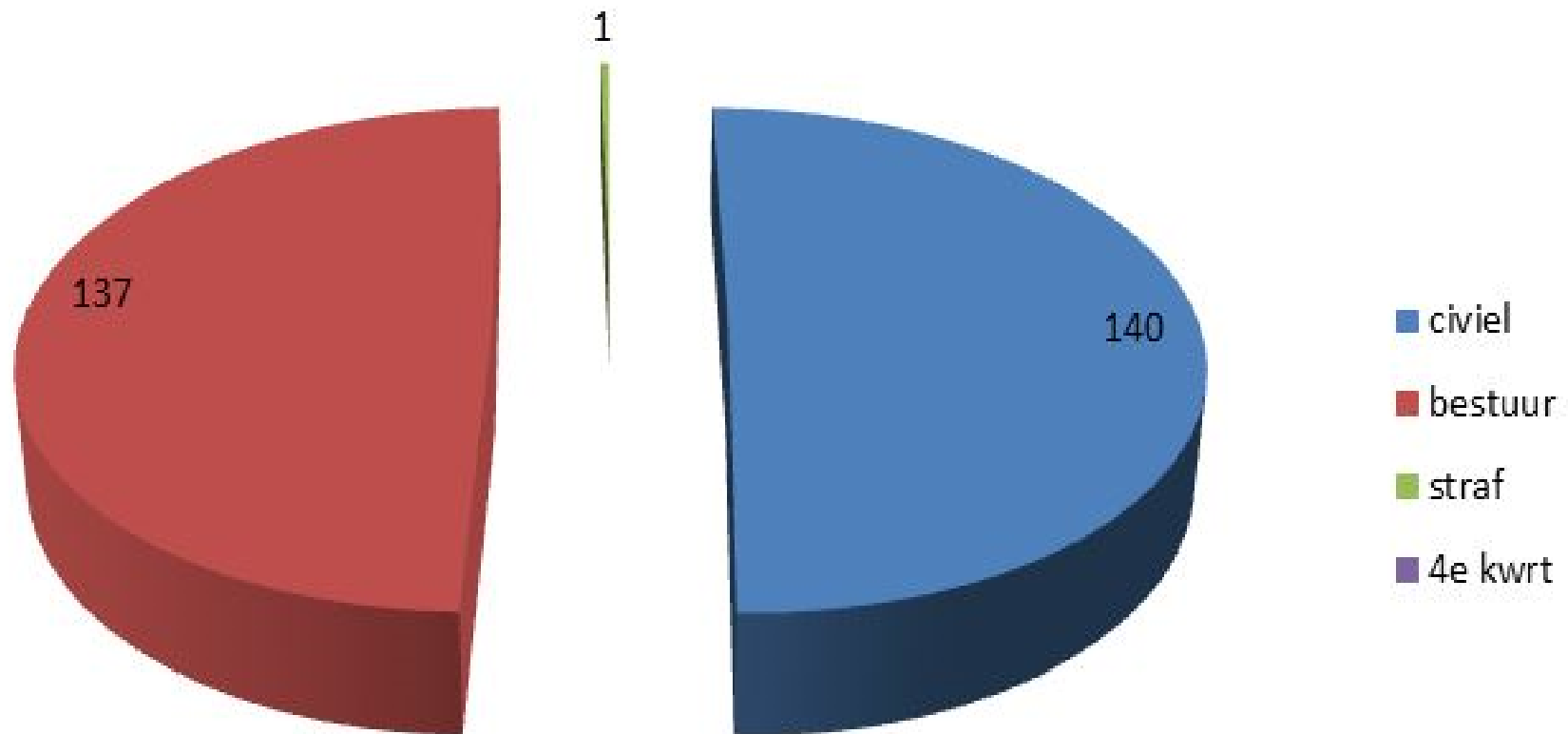

Contra proferentem

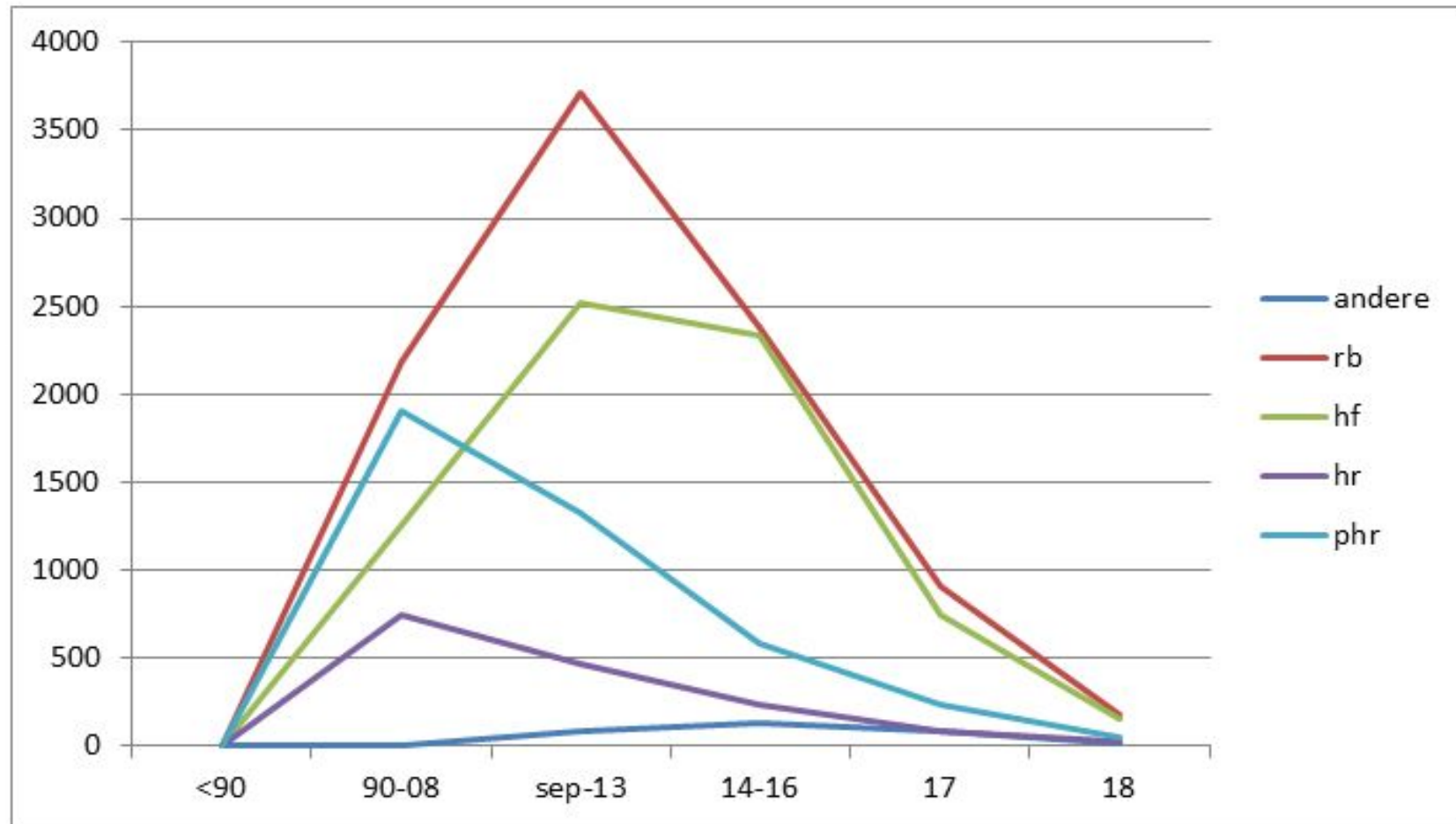
Totaal	140
civiel	137
bestuur	2
straf	1

Contra proferentem genoemd

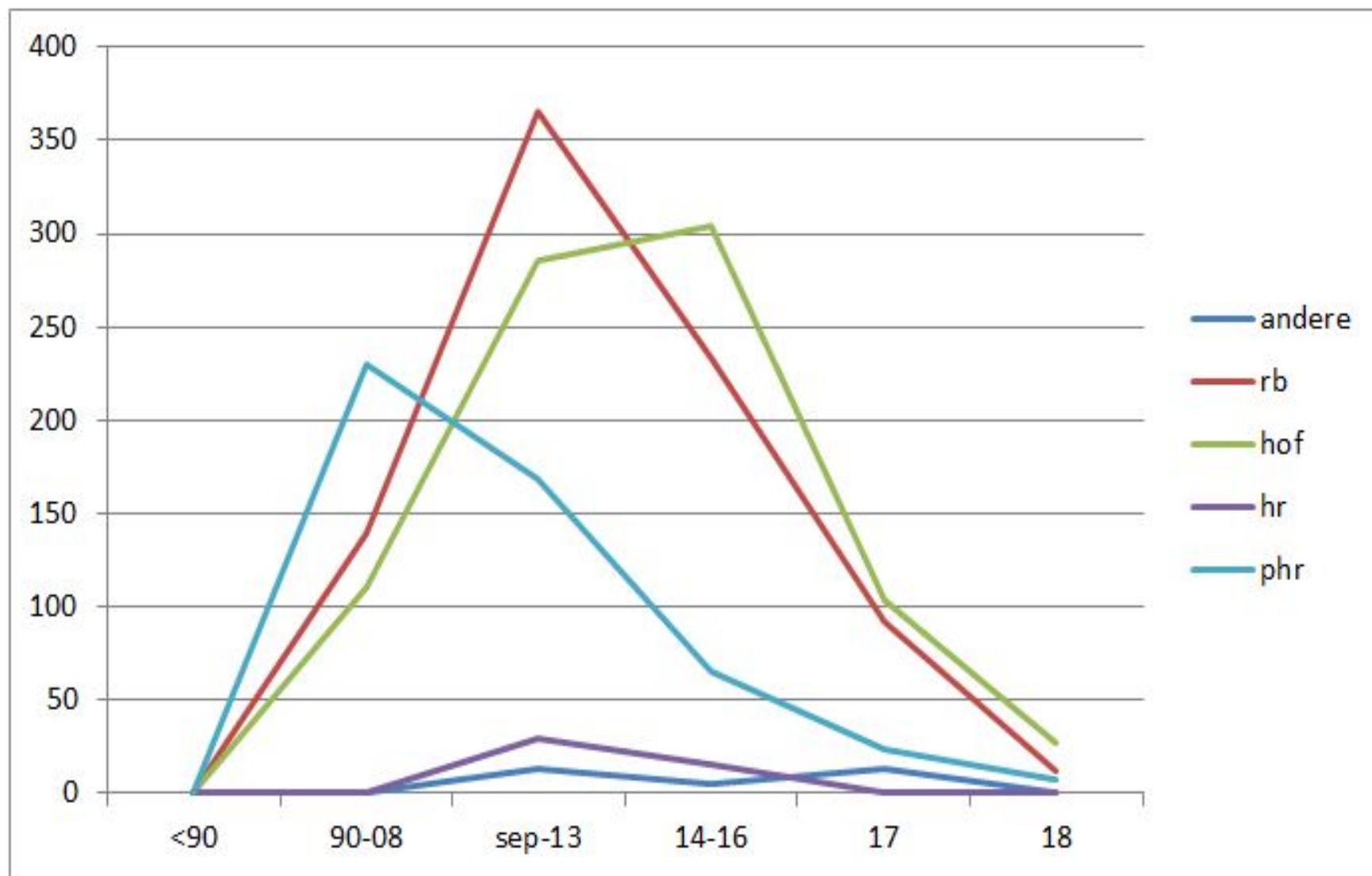
contra

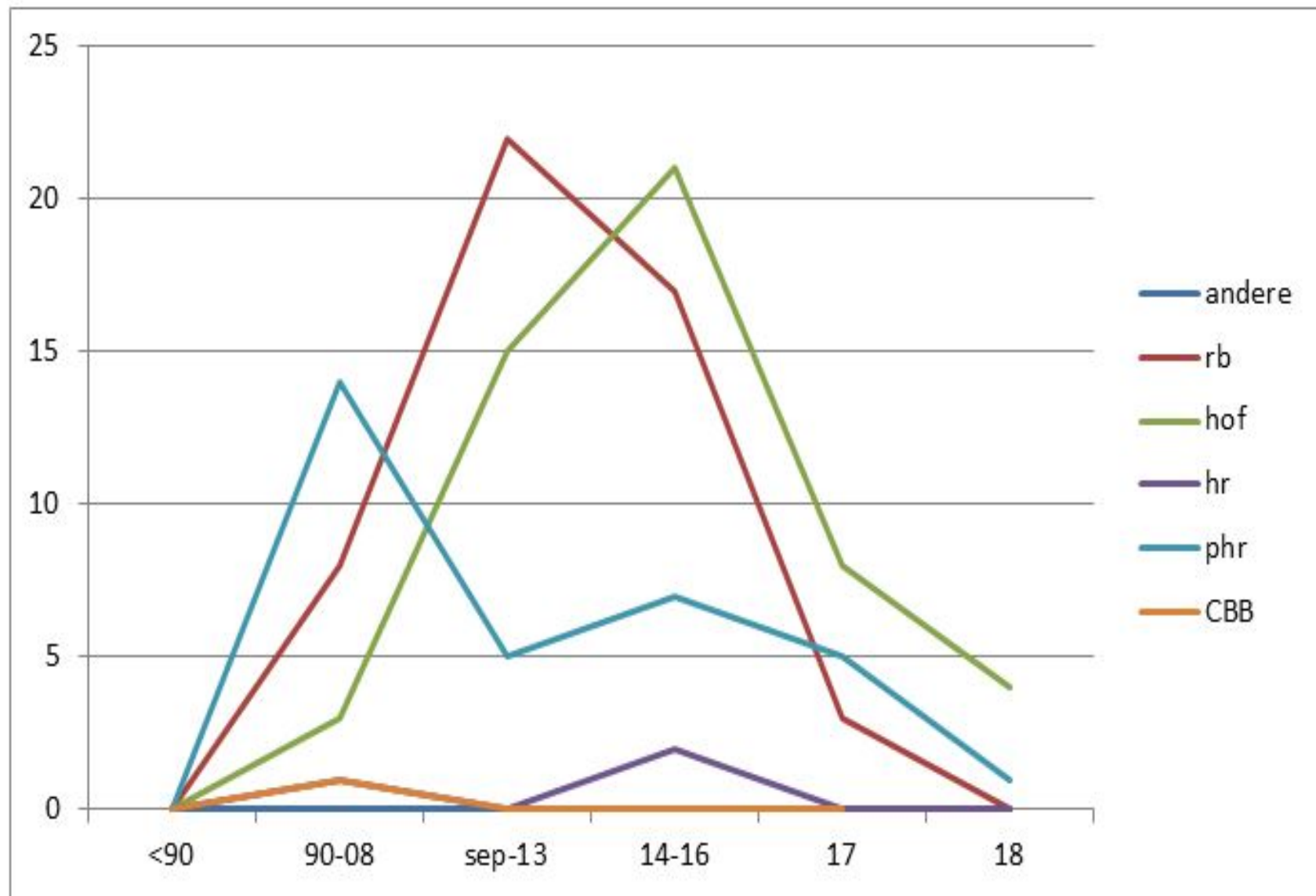
uitleg

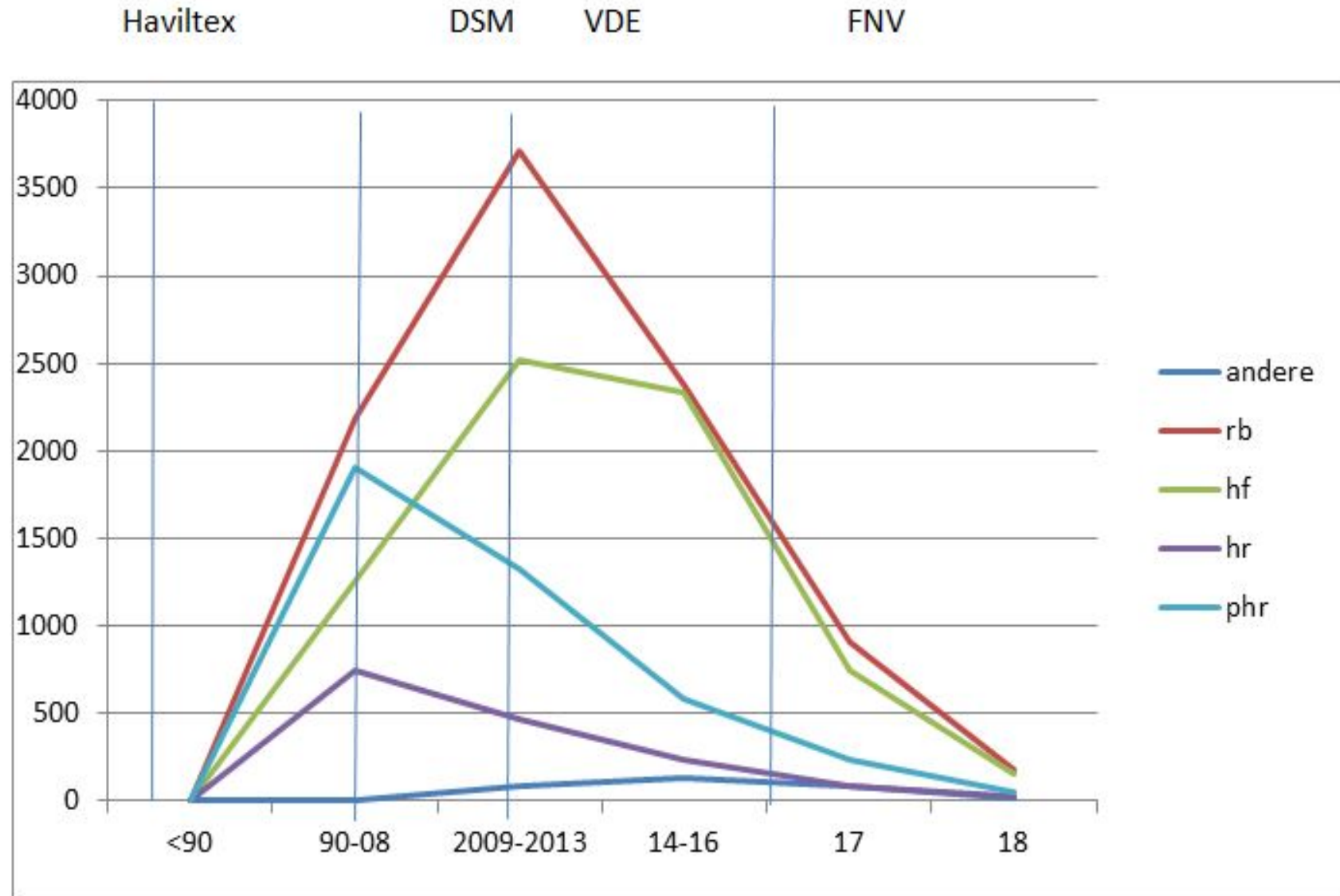
Haviltex

Contra proferentem

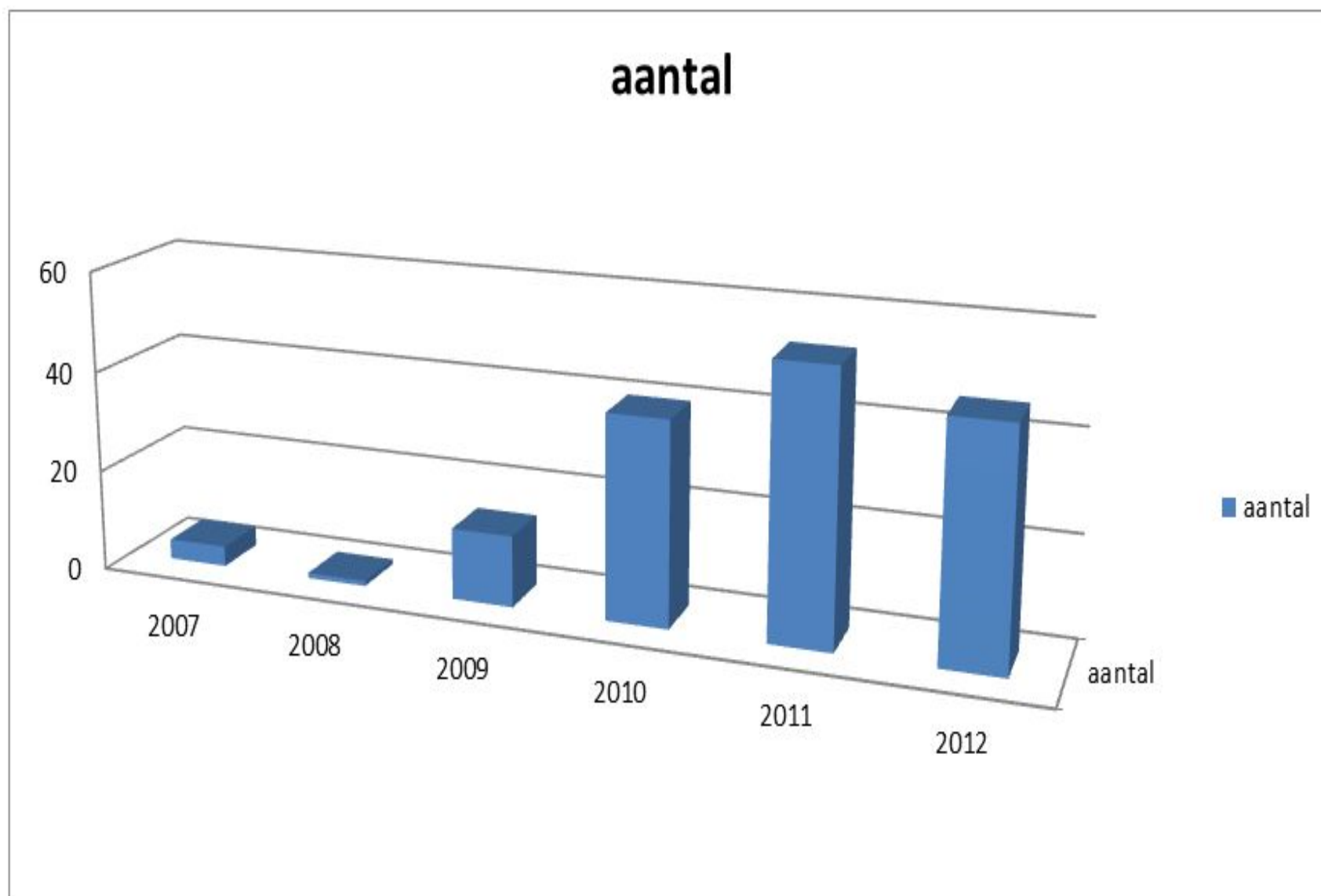

Invloed rechtspraak HR?

KIFID-uitspraken: gebruik term [uitleg]

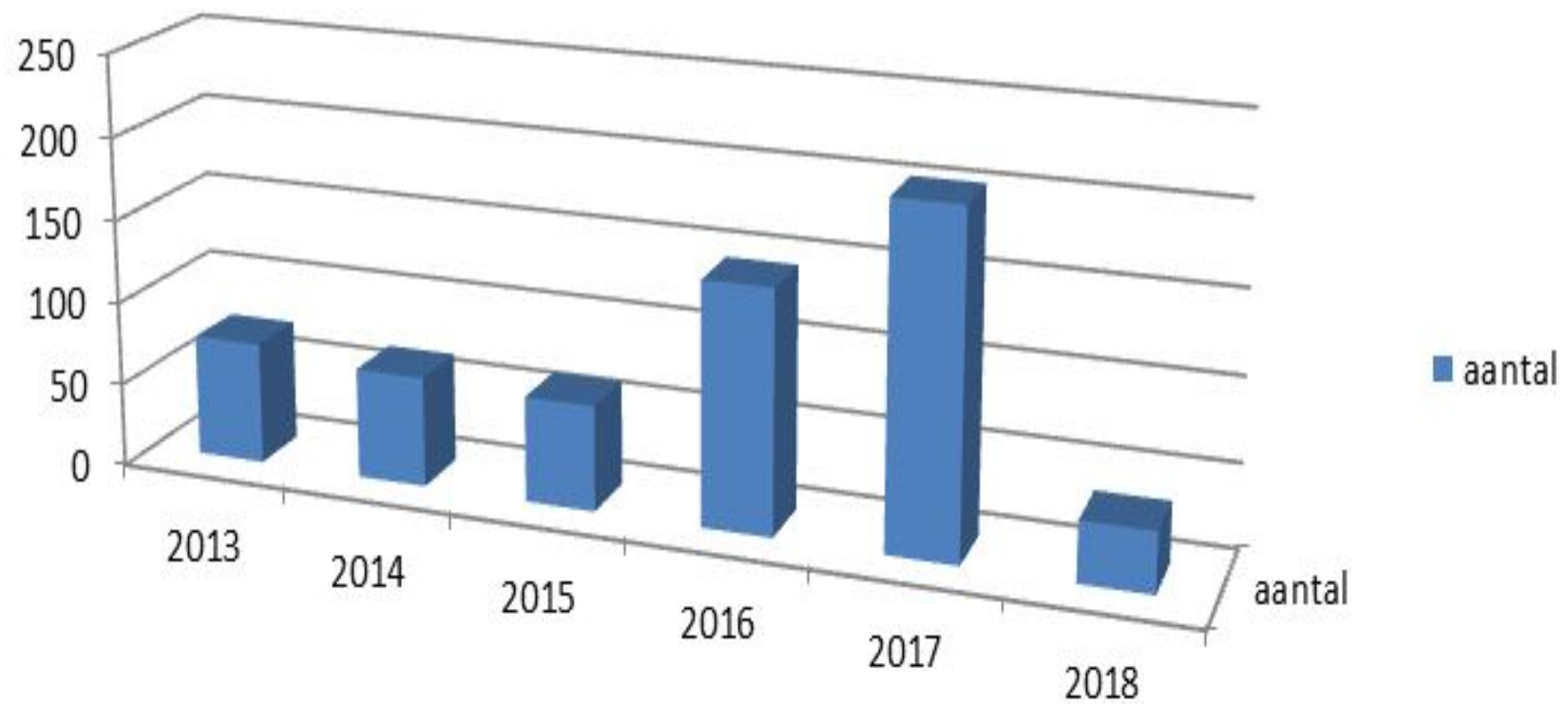

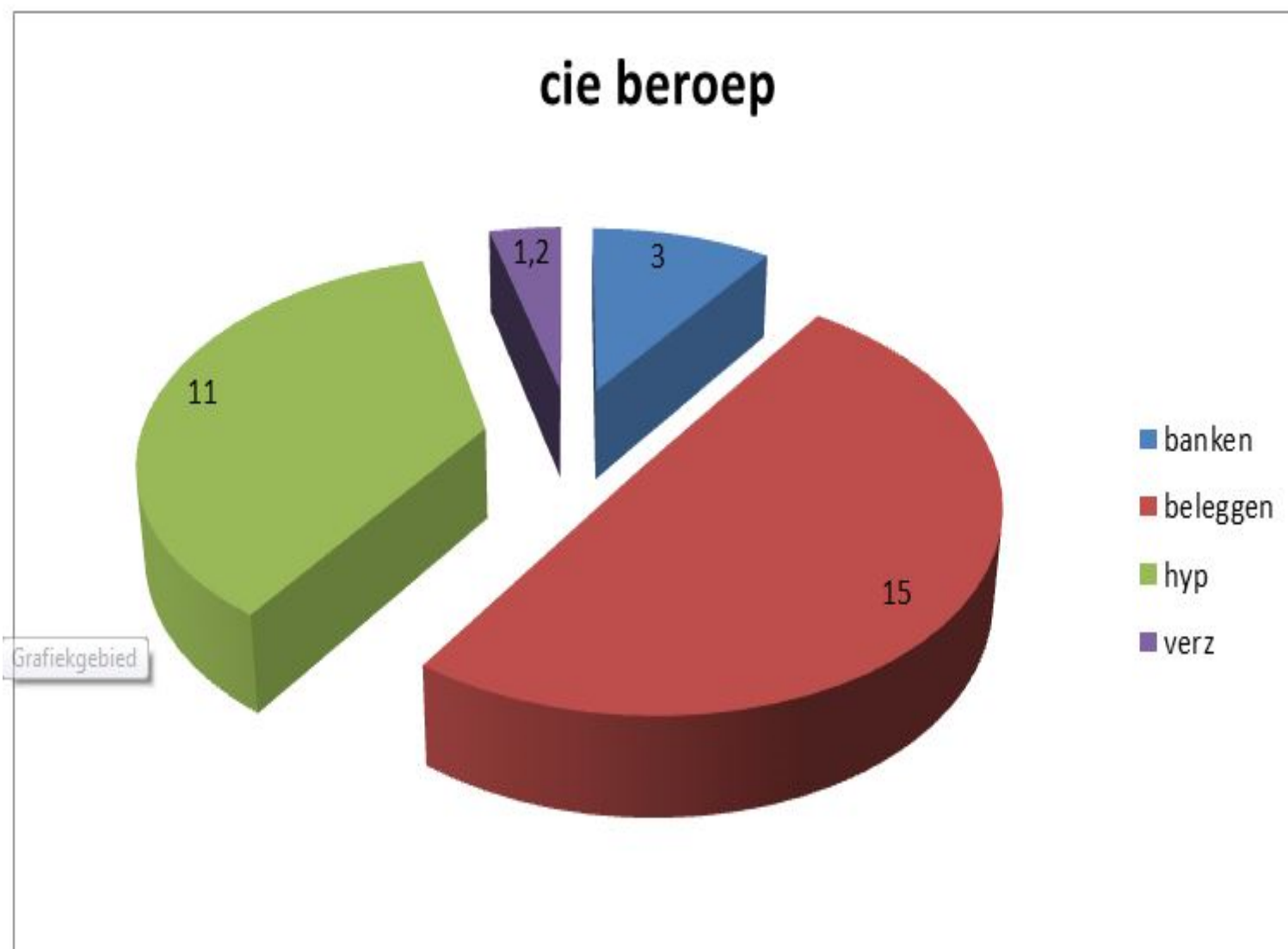
Vergelijking:

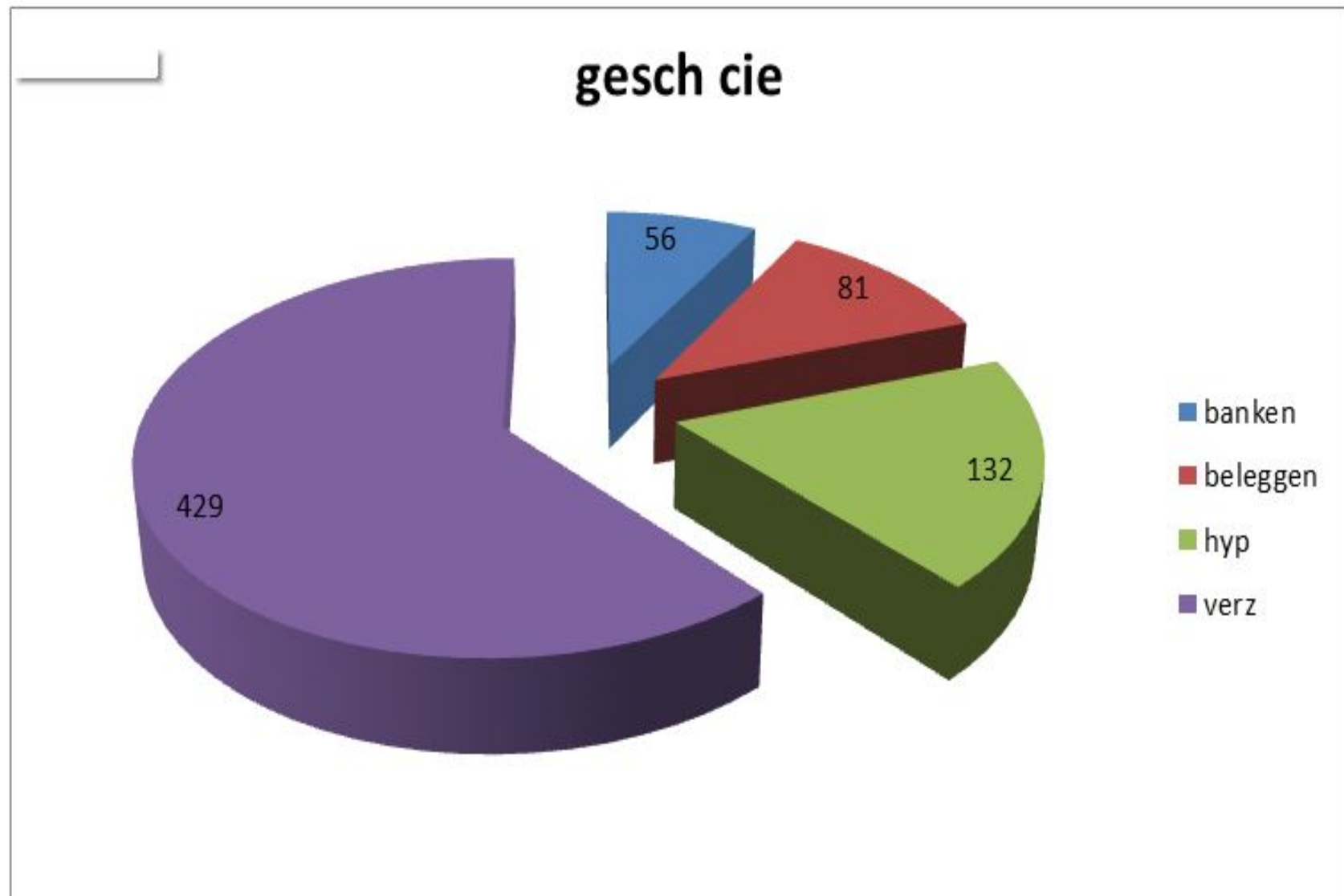
- Wat doet ADR met uitleg?

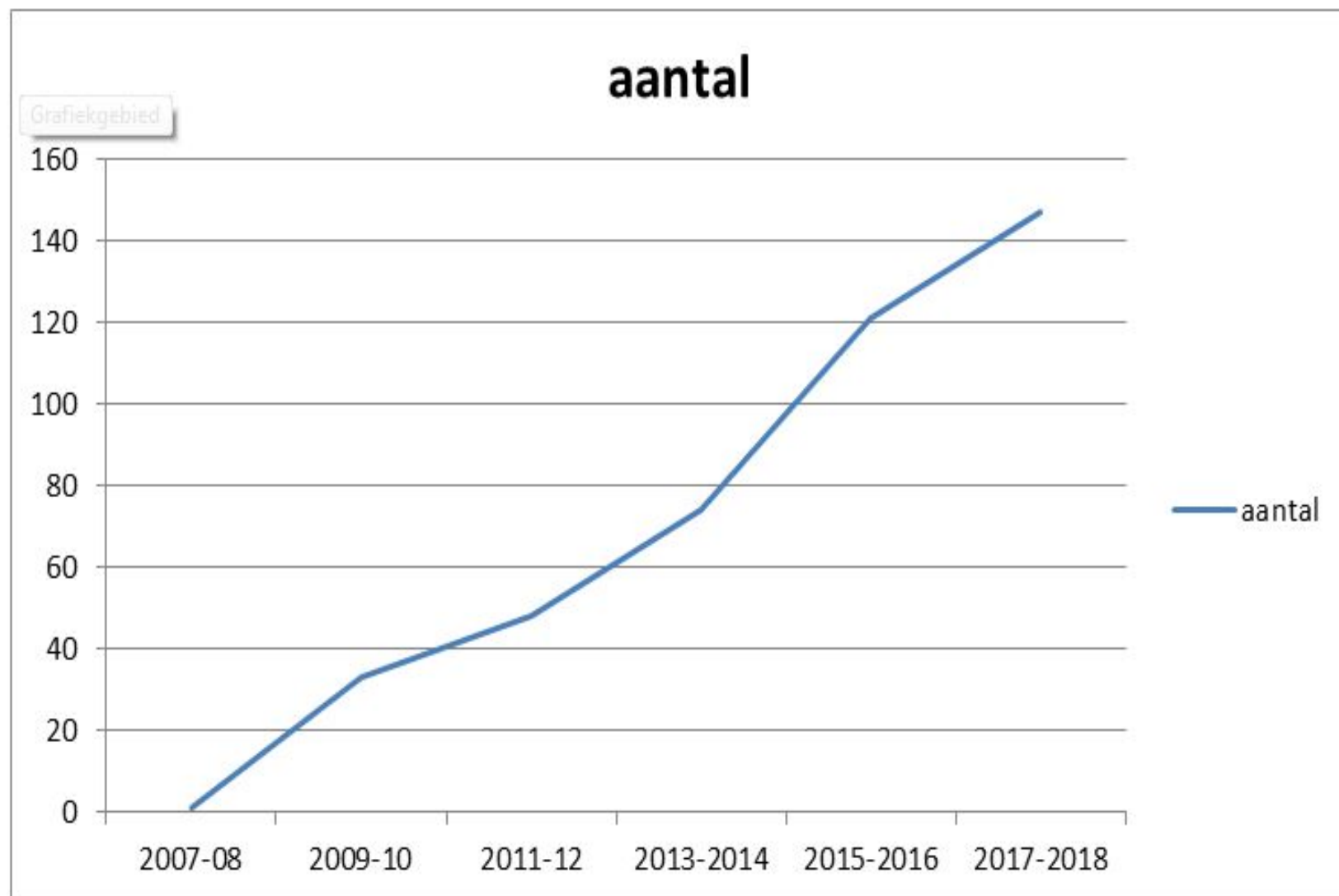
aantal

engebied

Hoe nu verder?

- Uitlegregels lijken dus meer processueel, of zelfs procedureel (Valk? Van Wechem/Rinkes Kroniek NJB april 2018)
- Instrument voor geschilbeslechting of voorwerp van exegese?
- Wij [EvW/JR] zien Haviltex echter als *procestool*: wanneer het debat over de betekenis van een overeenkomst wordt gevoerd heeft de feitenrechter het prerogatief om de omgevingsfactoren die in dat debat naar voren worden gebracht te wegen en naar zijn inschatting aan belang te alloceren. Het eindoordeel moet inzichtelijk zijn gemotiveerd in het licht van het gevoerde debat.

BGH 6.12.2017, VIII ZR 219/16

- Voor het Bundesgerichtshof staat voorop dat het uitgangspunt voor uitleg is de *Wortlaut der Vereinbarung* maar dat de partijwil (mits overeenstemmend natuurlijk) voorgaat boven de letterlijke betekenis en elke andere uitleg van het contract, zelfs als deze niet of onvoldoende daarin tot uitdrukking is gekomen. Voorop staat de taak van de rechter om de *Inhalt vollständig aus [zu] schöpfen*, met inachtneming van de *Gesamtumstände und der mit der Vereinbarung verfolgte Zweck und eine nach beiden Seiten hin interessengerechte Auslegung* te waarborgen. Zie bv ook OLG München, Beschl. V. 16.8.2017 – 34 SchH 14/16, IHR 1/2018 (clause: *arbitration of seller*)

Wood v Capita Insurances Limited

[2017] UKSC 24, 29.3.17

- In het VK geldt evenzeer dat niet alleen de tekst relevant is maar ook de achtergrondkennis van partijen ten tijde van het contracteren. Hoeveel gewicht geldt voor elk? De UK Supreme Court verwierpt de gedachte dat sprake is van een *battle* tussen deze twee benaderingen (*emphasis on words v the weight of the factual matrix*). Volgens het UKSC: *each tool will help the court*, waarbij onderscheid mag worden gemaakt tussen geavanceerde complexe en uitonderhandelde contracten met assistentie van professionals, contracten met meer nadruk op de feitelijke situatie (informeel, kort, geen deskundige bijstand) en contracten die mogelijk professioneel zijn maar waarin geen logische en coherente tekst valt te onderkennen door tegenstrijdige belangen, slecht *drafting*, etc.

- Wat moet een rechter doen volgens het UKSC?
Check each suggested interpretation against the provisions of the contract and investigate its commercial consequences. Daarbij moet aandacht worden besteed aan alle relevante onderdelen van het contract; bij de gedetailleerde analyse maakt het dan niet uit of gestart wordt met de tekst of met de *factual matrix* (de omstandigheden van het geval), mits een afweging wordt gemaakt van de indicaties van de verschillende benaderingen.

Uitleg, Auslegung, Interpretation

2. ¹¹⁾ ~~Ag-Lösung~~ ~~haben d. recht~~ ~~nur~~
~~spezifische~~ ~~untergeordnet~~ ~~gehiert~~
~~haben~~ ~~keine~~ ~~Spezifität~~

- Die Philosophen haben die Welt nur verschieden interpretiert, es kömmt drauf an, sie zu verändern (Marx > Feuerbach 11]
- Heidegger: door te interpreteren veranderen we de wereld al [Sein und Zeit]